

A lekészpénztár feladata a katolikus plébániák támogatása volt, ennek ellenére protestáns egyházközösségekről is találunk az iratai között adatokat, mert a pénztár köteles volt a más felekezetű gyülekezeteket is felmérni. Berényi Zsigmond helytartótanácsos 1735-ben készített jelentésében a Nagyváradi Püspökség területén élő református gyülekezeteket is összeírta, és ismertette vallásgyakorlási jogaiat. Ezek szerint protestánsok éltek Biharbüspökiben, Margittán, Gyomán, Békéscsabán, Körösladányban, Szeghalmon, Mezőberényben, Szilágysomlyón¹ és Bihar településen.

[fol. 137r] Serenissime Dux, Regie Locumtenens! Excelsumque Consilium Regium
Locumtenentiale Domine, Domini Benignissime, Gratiostissimi Col[en]d[issi]mi!

Assumptum est benignum suae majestatis scr[atissi]mae mandatum, sub die 2-da mensis Maii anno currente emanatum, tenore cuius eadem altefata sua ma[jes]t[a]tas sacr[atissi]ma memoriale d[omi]ni episcopi Magno-Varadiensis, Joannis Okolicsány modernum dioecesis suae statum repraesentantis, ac pro conveniente remedio tam quoad augustanae ac helveticae confessioni addictorum, nec non graecum ritum profitentium, in ejusdem diaecesi degentium innovationes, quam etiam pro cathedralis ecclesiae, ac residentiae episcopalnis, prouti et seminarii ac variarum ecclesiarum parochialium structura, nec non seminarii intentione, ac musicorum subsistentia requisitos sumptus ex g[ene]rale parochorum cassa adferendo demisse instantis eo fine benigne transmittere dignata fuit, quatenus nimirum:

Primo: in co[m]it[al]ibus per quos Varadiensis diaecesis protenditur, nullatenus admittatur, ut inibi degentes augustanae et helveticae confessioni addicti, ad loca in quibus commorantur, et ubi publicum dictarum confessionu[m] exercitium antehac non habuerunt, absque benigno indultu et concessione regia, de novo praedicantes et ludimagistros quospiam introducant vel etiam templa aut oratoria erigant. Imo si ab anno 1720-mo [fol. 137v] per praedicantum introductionem, vel etiam templorum aut oratoriorum erectionem quaepiam innovationes ad praesens factae fuissent, eas specifice in quo nimiru[m] loco, quo tempore quid factum extiterit, connotari faciat excelsum hocce consilium, et pro impertienda ulteriore eatenus resolutione suae majestati sacr[atissi]mae demisse significet.

[...]

[fol. 138v]

[...]1-mo. D[omi]num ep[isco]pum Varadiensem exponere, qualiter in hac sua diaecesi ex quatuor co[m]it[al]ibus constante reperiant[ur] parochiae prope 500-tae ex quibus romano catholicae non nisi 12 eademque apotiori tum ob ministror[um] defectum, tum subsistentiae parentiam et templorum ruinam improvisae plane possideantur. Reliquas vero parochias omnes ultra 460 esto magna ex parte catholicas repertas acatholici adusque modo obtineant. Quodque adhuc magis mirandum, recenter post ipsam commissionem Pesthiensem, occasione cuius autoritate regia ordinatum extitit negotium religionis in statu quo manere, et nihil innovari debere, schismatici tamen graeci ritus, minus perpensa hac sanctissima regia ordinatione, passim per totam diaecesim Varadiensem ecclesias et synagogas suas locarent. Ita et calvinistae contra eandem expressam regiam commissionem aedificassent de recenti in Püspöki turrim novam in Margitta, Bihar, Somlyó, Gyolna[sic! Gyoma], Berény, Békés, Csaba, [fol. 139r] Szarvas, Kereszladány, Széghalom et in vistu ecclesiam catholicam pro suo exercitio reparassent. Ac proinde supplicat d[omi]nus ep[isco]pus pro elargiendo benigno mandato, quoad excedentes in

¹ A forrás csak Somlyót ír, nem dönthető el, melyik Somlyóról van szó. A szövegben viszont utalnak Kraszna vármegyére, ahol Szilágysomlyó fekszik.

negotio religionis acatholicos et schismaticos, quatenus semet emanatae hoc in puncto occasione commissionis Pesthiensis regiae decisioni accommodare, abque ab ulteriore innovatione supersedere debeat, quo facto praescinderetur filum querelarum, sternereturque via optatae tranquillitatis.

Opinio

Quo in passu siquidem sua majestas s[acrati]s[si]ma tenore praeductae benignae resolutionis clementer comisisset. quatenus nimirum in co[mi]t[a]tibus per quos Váradiensis diaecesis protenditur nullatenus admittatur, ut inibi degentes augustanae aut helveticae confessioni addicti, ad loca in quibus commorantur, et ubi publicum dictarum confessionu[m] exercitium antehac non habuerunt, absque benigno indultu et concessione caesareo regia de novo praedicantes et ludimagistros quospiam introducant vel etiam templa et oratoria erigant, imo si ab anno 1720 per predicantum introductionem, vel etiam templorum aut oratorior[um] erectionem quaepiam innovations ad praesens facta fuissent, eadem specifice in quo nimirum loco, quo tempore, quid factu[m] extiterit? Connotentur, et pro impertinenda eatenus ulteriore resolutione suae ma[jes]t[a]ti s[acrati]s[si]mae demisse significantur. Modo recensita autem omnia tam [fol. 139v] d[omi]no ep[isco]po Váradiensi, quam et co[mi]t[a]tibus Bihariensi et Békésiensi (nam Krasznensis et Mediocris Szolnok ad Transylvaniam applicati habentur) per serenitatem v[est]ram regiam excelsumque consilium hocce pro observandorum observatione, et submittendis ejusdi connotationibus sub 25-ta Maii 1735 intimata fuissent, superindeque tam idem praefatus d[omi]nus ep[isco]pus, quam et co[mi]t[a]tus praetacti informationes et connotationes suas successive (*uti hic sub nro. 1, 2 et 3 adjacerent*) submisissent, ex quibus pateret, quibusnam in locis ejusdi innovations, ab anno 1720 hucusque factae fuissent. Ideo censeret commissio haecce easdem informationes, et connotationes suae ma[jes]t[a]ti sacr[atissi]mae eo fine humillime repraesentandas esse, quatenus ex eo, quod licet quidem co[mi]t[a]tus praedicti Bihariensis nempe, et Békésiensis non sint ex illis, in quibus juxta ar[ticu]lum 26. 1681. Acatholicis tempa aut oratoria permissa haberent et aliunde etiam gloriosae reminiscientiae imperator Leopoldus in co[mi]t[a]tibus neoaqisticis, veluti hi duo essent, jus patronatus in omnibus ecclesiis sibi reservasset. Consequenterque in iisdem co[mi]t[a]tibus respectu exercitii sui acatholici nullum jus haberent, iidem acatholici nihilominus ibidem existentes ab anno 1720 post commissionem nempe Pesthiensem tempa et oratoria erigere, praedicantes et ludimagistros introducere attentarint, clementer resolvere, et ordinare dignaretur, ut contra eosdem acatholicos in co[mi]t[a]tibus praefatis degentes, tanquam refractarios et benignorum mandatorum contemptores pro merita poena in conformitate benignarum resolutionum super commissione Pesthiensi emanatarum statuatur, quidquid autem ab anno 1720 innovare praesumpserunt, [fol. 140r] ad priorem statum reponatur. Et quia publicum exercitium in iisdem co[mi]t[a]tibus acatholici sibi admissum non haberent, stolam et similes alios parochiales proventus parochis catholicis effective pendere, et ad praestandorum praestationem adstringantur, vigore benignae alterius resolutionis sub die 21-a Martii 1731 emanatae.

[...]

[fol. 143v][...]Quae praemissa dum commissio haec serenitati vestrae regiae et excuso consilio locumtenentiali regio (salvo nihilominus ejusdem serenitatis v[est])rae et excelsi consilii regii locumtenen[tiali] aliori juditio et determinis) humillime repraesentaret, semet in reliquo benignitati et gratiis per quam demisse substernit.

Serenitatis vestrae regiae et excelsi consilii regii locumteten[tiali] humillimi,
obsequentissimi et obligatissimi servi:

[...] Emericus m[anu] p[ropria]
Sigismundus comes Berényi ep[isco]pus Mallensis
Ladislaus Okolicsány m[anu] p[ropria]
Paulus Jány[?] m[anu] p[ropria]
Carolus Nedetzky m[anu] p[ropria]
Andreas Pehm m[anu] p[ropria]

*[Hátlapon] 9. Novembris 1735. Ad serenissimum ducem regium locumtenente[m]
excelsumq[ue] locumtenent[em] regium consilium demissa relatio commissionis pro directione
cassae generalis parochorum deputatae, super instantia d[omi]ni episcopi Váradiensis, apud
suam ma[jes]t[a]tem sacra[tissima]m pro erectione ecclesiae cathedralis, residentiae
episcopalis, seminarii et novarum parochiar[um], nec non pro remedio contra innovationes
acatholicoru[m] et schismaticorum supplicantis, porrecta.*

Anni 1735 cassae parochor[um] diaecesis M[agno]Váradiensis. Nr. 4.